

RIKOSS

Poljudnoznanstvena revija s področja ljudi z okvaro vida

številka 2 / 2014

KOLOFON

RIKOSS

Poljudnoznanstvena revija s področja ljudi z okvaro vida
letnik 13, številka 2 / 2014
ISSN 1854-4096

Izhaja 4-krat letno v elektronski in zvočni obliki in je brezplačna.
Spletna stran: <http://www.zveza-slepih.si/rikoss/>
Izdaja: [Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije](#)

Odgovorni in tehnični urednik: [Marino Kačič](#)
Uredniški odbor / sodelavci: Brane But, Jože Gregorc, Metka Pavšič, Jure Srebrovič,
Slavica Bukovec Zupanič

V reviji se objavlja priporočila in izsledke testiranj nove specialne IKT opreme, strokovne članke o spoznanjih z relevantnih področij, možnostih za izobraževanje, delo, prosti čas, o izkušnjah v povezanosti/vključenosti, o osebnih življenjskih in delovnih izkušnjah ljudi z okvaro vida, njihovih svojcev, strokovnjakov vseh podpornih služb in drugo. Vsi prispevki so avtorizirani, avtentični in se nanašajo na področje "ljudje z okvaro vida".

=====
Avtorske pravice za prispevke, sprejete v objavo, pripadajo reviji Rikoss. Uredništvo si pridržuje pravico preurediti ali spremeniti dele besedila, če tako zahteva jasnost in razumljivost, ne da bi o tem prej obvestili avtorja. Avtorji prispevkov so odgovorni za avtentičnost besedila in svoja stališča.

© Revija Rikoss (ime, oblika in vsebina) je zaščiten z zakonom o avtorskih pravicah. Revija ali katerikoli njen del ne smeta biti razmnožena ali spremenjena v kakršni koli obliki (elektronski, zvočni, tiskani ali drugi obliki) brez predhodnega pisnega dovoljenja lastnikov avtorskih pravic: © Revija RIKOSS in Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije.

[Domov](#) [Uredništvo](#) [Naročite brezplačen Rikoss](#)

=====

KAZALO

UVODNIK: Kaj prinaša prilagojena družba in kaj družba enakosti?

Marino Kačič

AVTOPORTRET: Aleksander Novak

Življenje z glasbo in športom

POPOTNIŠKI UTRINKI: Gruzija in Armenija – nepoznana bisera Zakavkazja (2. del)

Darja Leskovšek

INTEGRACIJA: Projekti, ki vzpodbujajo odpravo komunikacijskih in arhitekturnih ovir – 1. del

(natečaj evropske komisije »Access city award«)

Slavica Bukovec Zupanič

NOVOSTI IZ INVALIDSKEGA VARSTVA: Invalidi z vrednotnico do tehničnih pripomočkov

Brane But

DOBRO JE VEDETI: Grafiti malo drugače

(Na Metelkovi se grafiti lahko preberejo tudi v brajici)

Slavica Bukovec Zupanič

PAMETNI TELEFONI: Novosti na področju bralnikov zaslona v pametnih telefonih

Jožef Gregorc

NAMIGI IN NASVETI: Stolpci v wordu kot v časopisu, Nekaj uporabnih bližnjic za Windows 8

Brane But

OGLASNA DESKA: Film za vse - usposabljanja za filmsko dejavnost

Aleksander Grum

NOVIČKE: TapinRadio, poleg poslušanja postaj nudi tudi snemanje; Novi iskalnik zvočnih in video vsebin Songr; Izšel nov vrhunski diktafon Olympus DM 7; Aplikacija virtualna urbana na voljo za testiranje; Zasebnost na Facebooku je ogrožena

Jure Srebrovič

UVODNIK: Kaj prinaša prilagojena družba in kaj družba enakosti?

Avtor: *Marino Kačič*

Lektoriranje: *Albert Kolar*

[Pošljí komentar](#)

Od prilagoditve za ljudi s posebnimi potrebami do enakih možnosti

V času prednovoletnih praznikov običajno povabim svoje najožje svojce na kosilo. Ob tej priložnosti obiščemo vsako leto eno od zanimivosti v Ljubljani. Predpreteklo leto je to bil muzej v Ljubljanskem gradu. Že ob plačilu vozovnice za vzpenjačo sem bil presenečen, da sem jo dobil brezplačno. Še bolj sem bil presenečen, ko smo prišli v muzej in so mi ponudili slušalke za poslušanje zvočnega vodiča po razstavi. To pomeni, ko sem se približal določenemu predelu ključnega eksponata, ali novega paviljona, se je vključil zvočni vodič, v katerem je bilo opisno povedano vse v povezavi s tistim eksponatom in delno o paviljonu, v katerem sem se trenutno nahajal. To pa še ni vse, večina ključnih eksponatov (ali njihovih replik) je bilo narejenih tako, da jih je bilo moč otipati. In zvočni vodič je usmeril, kje se eksponat nahaja, da sem ga lahko otipal oziroma pogledal s prsti. Obenem je zvočni vodič ta eksponat opisal še iz zgodovinske in oblikovne perspektive. Vse skupaj je bilo tako dobro predstavljeno, da je moj spremljevalec želel slišati opise, saj sam ni dobil toliko informacij.

Razstava na Ljubljanskem gradu je morda primer razstave za vse. Pred dvema desetletjema ali več ne bi smel ničesar otipati niti ne bi imel zvočnega opisa. Če bi pa že lahko kaj otipal, bi bila to posebna usluga ali posebej prilagojena razstava. Danes pa ni posebna usluga, ni prilagojena razstava, ampak v osnovi načrtovana in pripravljena razstava za vse. Tak koncept omogoča, da je razstava še bolj zanimiva in dostopna za videče, hkrati pa najbolj dostopna za nevideče. Dodatno korist imajo vsi člani družbe. Primer kaže, kako se družba spreminja, iz koncepta omogočanja posebne storitve ljudem s posebnimi potrebami zaradi prijavnosti, usmiljenja, ker se pač to spodobi, v koncept ene od mnogih potreb ljudi v družbi. Podobno kot se upošteva različne potrebe moških in žensk, ali različnih potreb otrok in odraslih, ali različne potrebe ljudi različnih verskih in političnih prepričanj, se lahko upošteva različne potrebe različno videčih.

Ko se oziram v sedanost, sem presenečen nad obstoječimi prilagoditvami.

Ko sem prvič dobil v uredništvo članek »(*) Projekti, ki vzpodbujajo odpravo komunikacijskih in arhitekturnih ovir« (op.: objavljen je v rubriki Integracija – priporočam vam ga v branje), sem se čudil, kaj vse so nekatere občine in mesta v Sloveniji v zadnjih letih že naredila, da bi ustvarila občino ali mesto prijaznejše za ljudi s posebnimi potrebami. Iskreno povedano, za polovico opisanih projektov prilagoditev nisem vedel, čeprav sem razmeroma dobro obveščen in ne sodim med zapečkarje. Ob branju tega članka sem se spominjal nešteti ovir na svoji poti okrevanja in razmišljal, kako lepo bi bilo, če bi takrat imel take možnosti. Ne morem reči, da je sedaj dovolj narejeno, marsikaj sploh še ni preneseno iz zakonodaje v prakso, je pa vseeno prav, da na glas povemo, da je bil v naši družbi v zadnjih 15 letih narejen resnično velik premik, ki omogoča ljudem s posebnimi potrebami, večjo samostojnost in vključevanje v družbo. Verjetno se to manj opazi, če razmišljamo,

česa še vse nimamo, se pa ta napredek bolj opazi, če razmišljamo, česa v preteklosti ni bilo in kaj sedaj je.

Ko se ozrem v preteklost, sem lahko zmerno optimističen

Če pogledamo na prehojeno pot vseh generacij, ki se vsaj 200 let borijo za enakopravnost, smo lahko zmerno zadovoljni. Prav verjetno je, da bomo med tistimi srečneži, ki bodo v času svojega življenja živeli sanje mnogih generacij ljudi s posebnimi potrebami. Vse več projektov na različnih družbenih ravneh, velika prisotnost tematike hendikepa v medijih, spreminjajoči se pravni in kulturni vzorci, spremenjeni koncepti dela pomagajočih, omogočajo ta optimizem. Toliko bolj, če primerjamo te standarde v preteklosti s sedanjostjo.

Ob zadovoljstvu pri branju članka, ki ga omenjam na začetku, pa se mi porodi tudi kisel nasmešek ob spoznanju, da je v življenju vedno tako, ko dosežemo ene cilje, se odprejo nove težave in problemi. Pogosto tudi nepotrebni. Včasih ljudje nismo zadovoljni s tem, kar smo dosegli, smo pa nezadovoljni s tem, česar še nismo dosegli. Glede na to, da velja to za vse ljudi (tiste s posebnimi potrebami in one brez), pa je prav to eden od kazalcev: doseči enakost oziroma cilj priti iz prilagojene družbe (rešitev, ki ločujejo) v družbo enakih (rešitve za vse).

Ko se ozrem v prihodnost, sem lahko zmerno pesimističen

Predpostavimo, da se bo družba v prihodnosti toliko spremenila, da bo samoumevno, da bodo ljudje s posebnimi potrebami lahko vse storitve enako uporabljali kot tisti brez njih, da bodo imeli ljudje s posebnimi potrebami enake možnosti zaposlovanja, da ne bo posebnih pomislekov zaradi posebnih potreb, ampak se bodo odzivali vsi na vse glede na posameznikove zmožnosti, sposobnosti, pripravljenost. Tedaj morda res ne bo več (ali malo) težav glede vključevanja v družbo. Lahko pa upravičeno sklepamo, da glede na to, da bodo ljudje s posebnimi potrebami bolj podobni vsem ostalim članom družbe, bodo podobni tudi v primanjkljajih, težavah in problemih. Primer takih težav večinske družbe, ki v veliki meri izhajajo iz ideologije sreče, so sodobne zdravstvene, duševne in težave v odnosih.

Iz zgodovine razvoja odnosov med posamezniki in različnimi skupinami ljudi v različnih kulturah se lahko veliko naučimo ter izkušnje prenesemo na prihodnji razvoj področja, ki se tiče ljudi s posebnimi potrebami. Med drugim lahko sklepamo, da bo šel razvoj v različne smeri. Nekateri se bodo, ker bodo tako želeli, ali ker ne bodo imeli drugačnih možnosti, verjetno razvijali podobno kot sedaj (kultura/družbena vloga invalida), drugi se bodo razvijali in skušali doseči funkcionalno ter statusno enakost v družbi (vloga multikulturalnosti), tretji bodo morda eno in drugo zanikali, pa vendarle živeli v enem, ali drugem, ali morda kombinaciji obeh vlog/svetov. Kakorkoli, ko bodo doseženi cilji, za katere se bori že več desetletij, ne bo odrešitve od težav, ampak bodo nastale druge vrste ovir, problemov in težav. Primerne tedanji stopnji razvoja odnosov med posamezniki in skupinami, ki jo bo najbrž določala globalno prevladujoča kultura in manj lokalna, kot do sedaj.

(*) Opomba: Članek, ki ga v uvodu omenjam »Projekti, ki vzpodbujajo odpravo komunikacijskih in arhitekturnih ovir«, je zaradi obsežnosti razdeljen na dva dela. V tej številki Rikossa je objavljena prva polovica, ki govori o projektih za prilagoditev

mesta Ljubljana, financiranih iz evropskih razpisov, pa tudi tiste, ki so lokalnega značaja. Druga polovica članka, ki bo objavljena v naslednji (septembrski) številki Rikossa, pa opisuje projekt Zveze delovnih invalidov Slovenije, »Projekt občina po meri invalidov«, s katerim vzpodbuja različne občine po Sloveniji, da prilagodijo javno infrastrukturo in javne službe po meri invalidov. Nekatere občine se za to odločijo in Zveza delovnih invalidov tak projekt spremlja eno leto. Ob koncu tak projekt oceni po vnaprej znanih kriterijih. Če je občina dosegla zastavljene cilje, dobi listino »občina po meri invalidov«. Glavni cilj tega projekta je, da bi se mesta preoblikovala tako, da bodo javni objekti in službe dostopne invalidom enako, kot so ostalim članom družbe. To je dober korak v smer dolgoročnega cilja oblikovati družbo po meri vseh. Taka družba oziroma družba enakosti pomeni razvito družbo na vseh ravneh (poleg javnih služb in storitev tudi izdelke in storitve katerekoli vrste in za katerekoli namene) tako, da bodo vsem članom družbe enako dostopni, kar pomeni, da ne bo potrebna posebna prilagoditev niti posebna obravnava ali posebni pripomočki. V angleški literaturi ta koncept srečamo pod izrazom »Design for all«.

[Na vrh](#)

AVTOPORTRET: Aleksander Novak

Življenje z glasbo in športom

Lektoriranje: Brane But

[Pošljí komentar](#)

»Moje poslanstvo vidim v tem, da skozi svojo močno slabovidnost, ki me spremlja od rojstva, na samosvoj način poizkušam ljudem podariti vse tisto "lepo" kar mi je bolezen dala.«

Rojen sem v Kopru 6.5.1980. Že zelo zgodaj je postalo jasno, da bom močno slaboviden. Prve operacije na očeh so tako sledile že zelo zgodaj v otroštvu. Ker je bila slabovidna tudi mama in ker tudi oče ne vozi ravno avta, so bile poti iz Obale, od koder so me zdravniki napotili tudi v Ljubljano, zelo naporne, obiski na očesni kliniki v Ljubljani pa zaradi službe staršev prej izjema kot pravilo, čeprav sta se oba zelo trudila. Diagnoza je ob vsaki naslednji operaciji postajala vse slabša. Pozneje se je pojavil sum, da bom gluha, a so to tezo zdravniki ovrgli. Tako sta katarakta in glavkom zaznamovala že moje zgodnje otroštvo. Pot me ni vodila le v Ljubljano, pač pa tudi v Beograd ipd. Tako sem do dopolnjene starosti 8 let doživel okrog 15 operacij na obeh očesih.

Vrtec sem obiskoval v domačem okolju v Kopru. Spominjam se, da nisem bil deležen posebne obravnave, kar je bilo po eni strani dobro, po drugi pa slabo. Dobra stran tega je bila, da sem poizkušal biti enakovreden ostalim otrokom. Plezati, teči z njimi, celo kolesariti... Pri tem sem nemalokrat padel in se pošteno potolkel. Slaba stran pa je bila seveda to, da ljudje večinoma niso vedeli, kako pomagati. Vzgojiteljice v vrtcu so bile, kolikor se spominjam, prijazne in razumevajoče, a pravega védenja o moji bolezni ni bilo. Tako sem se leta 1986 podal v Zavod za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani. Na iniciativo takratnega ravnatelja Stanete Florjaniča je bil dogovor z vrtcem in mojimi starši hitro dosežen, kar je bila tudi najboljša rešitev zame v danem trenutku. Spominjam se tistega prvega septembra 1986, ko sem komaj dopolnil 6 let. Oče me je pustil v Ljubljani in odšel domov. Bilo je grozno. Že prvi trenutek, ko sem za hip ostal sam, sem padel v neko luknjo in umazal vse, kar sem imel na sebi. Prvo noč skoraj nisem zatisnil očesa. Prvo leto je nato minilo v spoznavanju novega okolja. Učil sem se spretnosti s prsti. Bila je mala šola in bilo nas je kakšnih 6 otrok. V sobah smo bili, kako naj zapišem, pomešani. Tisti z manjšimi motnjami v duševnem razvoju in tisti z večjim intelektualnim potencialom. Nisem veliko razmišljal o teh stvareh. Zagotovo pa sem se že takrat naučil sprejemati ne le svojo drugačnost. Razumeli smo se. Tudi vseh prijateljev in sošolcev sem se tako navadil, da sem potem konec vsakega šolskega leta jokal, ko sem odhajal domov k staršem. Ironično ali ne. Ne le takrat, tudi pozneje, saj doma, razen staršev, nisem imel več prijateljev iz vrtca. Počasi smo se tudi dokončno preselili iz Kopra v Lucijo. Kar je bila v tem pogledu oteževalna okoliščina za ohranjanje stikov.

Prve razrede sem izdeloval z odliko. Pretežno po liniji majhnega odpora. Hitro sem osvojil brajico in bil med boljšimi bralci na šoli že takrat. Veliko in rad sem bral. Velika je bila tudi ljubezen do vseh športnih aktivnosti. Starejši otroci, kar je bila zame velika

čas, so me večkrat vzeli s seboj na igrišče. To so bili eni lepših trenutkov tega dela mojega življenja. Družili smo se. Brez računalnikov, facebooka, vsi v podobnih supergah in copatah, trenerkah... No, rad sem tudi nagajal in nasploh nisem bil najbolj priden otrok. Ko se danes spominjam nazaj, del krivde pripisujem ne najbolj urejenim razmeram doma. O občutkih krivde kogarkoli sicer nočem pisati. Tako je pač bilo. Mama in oče sta po svojem občutku naredila zame vse, kar sta lahko. Prav tako učitelji in vzgojitelji. To je bistveno. Veliko vlogo v tem obdobju je imel moj starejši brat, ki ga v tistem času sicer skorajda nisem videl. A ne glede na to, če kdo, je bil takrat on moj vzornik.

Tako sem nemalokrat kakšno ušpičil. Kaj hitro so me dali spat k starejšim fantom in ja, tam sem se šele naučil vseh sort vragolij. Eden mojih večjih prekrškov je bil tako denimo pobeg iz Zavoda v Tivoli in naprej. Brez očal, ki sem jih sicer vedno nosil. Spominjam se te misli, ne bodo me prepoznali, če bodo za menoj poslali policijo. No, sam sem prišel nazaj. Ne vem, kaj se je zgodilo, tega nisem storil iz zlobe.

V drugem delu osemletke je padel tudi moj učni uspeh. Ni šlo več z levo roko. Lepša stran tega dela osemletke so bile prve deklice in rastla je moja glasba. Še vedno sem rad igral šah. Že v mali šoli in v prvih razredih sem dobro pariral najboljšim na šoli in kasneje postal regijski prvak Ljubljane med mlajšimi pionirji in bil v tistem obdobju tudi peti med starejšimi. S pokojnim profesorjem Romanom Brvarjem sva hodila okrog s prilagojeno šahovnico za slepe in vsi so naju čudno gledali. Odkod se je vzela ta fantič, so si menda mislili. Še posebej po odigrani partiji. Žal je proti koncu osnovne šole upadla konkurenca in praktično nisem imel več s kom resno igrati šaha, kar se je kmalu poznalo na rezultatih.

Resneje sem se pričel učiti kitaro in že kmalu so sledile prve avtorske skladbe. Že takrat sem raje pisal svoje, kakor se učil tujih. S prijateljskima Mitjo Osolnikom in Rokom Janežičem smo ustanovili šolski ansambel Dobra enolončnica. Bili smo zvezde na šoli. In tarča naših sošolk, kar je pomenilo še največ. Tako smo si sem in tja ob večerih izmenjali nekaj nedolžnih obiskov in prijateljevanj, ki pa so kmalu rodila prve poljube in prve zveze. No, vsaj ena drži še danes. In sicer se z mojo Janjo tako pozna že 23 let. Zato na tem mestu tudi hvala takratni nočni službi Zavoda, ki je sem in tja zamižala na kakšno oko, da so bili lahko večeri med dekliškim in fantovskim nadstropjem še malce daljši kot sicer.

Zavod kot tak mi je v vsakem pogledu veliko dal, z nekaj več samoiniciative pa bi lahko odnesel še več. A prave brce nekoga, ki bi res verjel vame, po pravici povedano, nisem začutil. Res je tudi, da starši od doma, ki te videvajo osem let pretežno dva dni na teden, ne morejo nate vplivati toliko, kot bi si sami želeli. Ali je to za nekoga dobro ali slabo, pa pokaže čas. Želel sem se vpisati na piransko gimnazijo, a takratni učni uspeh ni garantiral uspešnega preskoka naprej.

Tako sem se vpisal na srednjo ekonomsko šolo v Centru slepih in slabovidnih v Škofji Loki. Kot prirojenemu družboslovcu mi program ni najbolj ustrezal, a sem ga nekako privlekel do konca. V Škofja Loki je bilo več svobode, kakor tudi srednji šoli pritiče. Bilo je veliko prostora za prijateljevanje in popoldanske in večerne avanture. V končni fazi sem se s slednjim ukvarjal več kakor s samo šolo, kar je imelo za posledico slabši učni uspeh. V prvih letih tudi ni bilo na razpolago toliko športnih aktivnosti, kot bi si želel in kolikor je bilo tega v Zavodu. Pričel sem kaditi in tu in tam spiti več kot

eno pivo. V bistvu obdobje, na katerega nisem najbolj ponosen. Sem pa pisal skladbe. V tem obdobju sem zabeležil tri nastope na Melodijah morja in sonca na takratni »Novi sceni«. S prijateljem Rokom Janežičem sva imela nekaj lepih nastopov, lahko bi več iztržila, ali nekdo od naju, kakor obrneš.

Na obalo sem se vrnil pri 20-ih. Ker sem šolo končal z zamikom, sem zamujal z vpisom na faks. Kot se je izkazalo kasneje, pa se je to zgodilo z namenom. Takratni in zdajšnji tajnik Medobčinskega društva slepih in slabovidnih Koper Drago Šajn me je namreč potegnil v svoje pisarne, kjer delam še danes. To je bila tista prelomnica, ki sem jo kasneje nekako znal izkoristiti, da lahko danes živim človeka dostojno in polno življenje z vsemi izkoriščenimi in še ne izkoriščenimi potenciali. Delo s slepimi in slabovidnimi mi je veliko dalo. Začel sem spoznavati sebe na drugačen način. Skrbim za šport, za kulturo, za administracijo, za aktivnost našega članstva.

Tudi preko glasbe rad povem kaj o teh stvareh. V besedilih na karseda diskreten način, sicer pa redkokdaj pozabim povedati, da je pot ljudi z drugačnimi potrebami vredna vsega spoštovanja. In da mora človek vložiti še toliko več, da ga družba sprejme medse kot enakopravni člen. Kaj šele, če želiš v nekem segmentu izstopiti iz povprečja. No, v službi ljudi povabim od doma na vse mogoče načine, da bi kljub slepoti ali slabovidnosti zaživel. Znotraj naše populacije najdemo tako nekaj uspešnih in izpostavljenih ljudi, še več pa je takšnih, ki jim ni bilo dano priti v to pozicijo. In te imam najprej pred sabo.

Z Janjo sva v teh letih dočkala našo malo Metko. Vse se počasi odpira. Vse manj imam tudi občutka, da sem tujec v svojem mestu. Metka mi veliko pomaga tudi v tem pogledu. Nekako se socializiram tudi preko nje. In navsezadnje sem in še bom šel z njo čez zgodbo slabovidnega otroka na en drugačen način. Z vsemi izkušnjami, ki sem si jih pridobil z leti. V vrtcu jo obiskuje mobilna služba Zavoda, kar še pripomore k osveščanju osebja v vrtcu. Lahko zatrdim, da je današnja družba bolj odprta do teh stvari. Mi sami ji moramo stopiti nasproti in povedati, da smo tu in bo še lažje. To na nek način sam počnem vsakodnevno. Metka ima tudi nekaj revmatskih težav, zato vsako leto obiskujemo toplice v sklopu pediatrične klinike. Tudi tam smo spoznali veliko dobrih ljudi. Tako moja kakor tudi Janjina slabovidnost je pri vsem tem včasih tudi prednost, saj imava svojo izkušnjo, ki je veliko vredna. Nekako se tudi tam počutiva med svojimi. Ko te nihče drug ne razume, te tisti zares tvoji bratje in sestre lahko vedno razumejo.

V zadnjem času se vse bolj posvečam svoji glasbi. Kot bi prihajal nek moj trenutek... Življenje je sestavljeno iz etap. Nekatero so ti pisane na kožo bolj, druge manj. Vse je treba premagati. Zdaj mi kar gre in sem tega zelo vesel. Ne maram občutka, da mi je nekdo nekaj poklonil, ker to po nekem svojem notranjem prepričanju mora narediti. Spoštujem ljudi, ki to naredijo na način, da se pri tem ne izpostavijo. Jasno pa je, da najraje prihajam do uspehov sam na način, da me ljudje opazijo sami, ne da moram komu razlagati, da si to zaslužim. Pa žal ne gre vedno tako. :)

Prilagam enega mojih lepših intervjujev:

<http://www.obala.net/ustvarjalna-obala/Srce-in-dusa-sta-v-glasbi-vse-Aleksander-Novak-60501/clanek>

[Na vrh](#)

POPOTNIŠKI UTRINKI: Gruzija in Armenija – nepoznana bisera Zakavkazja (2. del)

Avtorica: *Darja Leskovšek*

Urejanje rubrike in lektoriranje: Metka Pavšič

[Pošlji komentar](#)

Pripeljemo se do armenske meje. Tu je meja še zares meja. Z birokrati, ki jim je država poverila tako pomembno nalogo kot je čuvati meje domovine ni šale. Zapustiti moramo avtobus in se čez nikogaršnje ozemlje z vso prtljago peš napotiti po cesti do vsaj en kilometer oddaljene Armenije. Prestavljamo ure še za eno uro naprej. Smo na visoki planoti, ki jo krasi gričevnat svet, v nižini zamočvirjen, po vrhovih pa travnat, a povsem rjav, saj je očitno padavin premalo, da bi bila trava vse leto zelena. Mejne formalnosti so dolgotrajne, menjavamo tudi denar, tokrat evre za drame. Nov avtobus in nova vodička nas presenetita. Avtobus je imeniten, lep in udoben, vodička Varditer pa mlada svetovljanska dama s klobučkom.

Le štirje dnevi so nam bili na voljo, da napravimo nekakšno krožno turo čez to zanimivo deželo. Vsa je iz vulkanskih kamnin, leži na potresno aktivnem področju. Njihov gradbeni material je tuf. Izredno lepe zgradbe gradijo iz njega, saj ga je mogoče najti v raznih barvah. Tako se na enem pročelju najde mnogo odtenkov ene barve, kar daje zgradbi posebno barvitost in nežnost. Le siv in črn tuf delujeta nekako mrko.

Svoji državi pravijo Hayastan, po Hajku, Noetovem pravnuku, ki naj bi tu bival. Noe pa je, kot vemo, med vesoljnim potopom pristal na Araratu, ki je zgodovinsko pripadal Armeniji in je sveta gora, simbol njihove identitete, pa tudi velika bolečina, ker je po prvi svetovni vojni postal del Turčije.

V imenitem lokalnu v mestu Gyumri nas čaka kosilo, pred vrati pa klošarska psička z mladičkoma. V nočnem Erevanu moramo iz avtobusa, sicer bi nikoli ne doživeli čudovite scene na glavnem trgu. To je velik prostor, obdan z vladnimi poslopji, pred muzejem je velik prostor z vodometi. Glasba prihaja iz zvočnikov, raznobarvne luči osvetljujejo vodomete, vse to je usklajeno z ritmi glasbe. Poslušamo Aznavourja, Hačaturjana... Veličastno, res.

Ponosni so na svoje rojake v tujini, prav tako kot se pripadniki osem milijonske diaspore vedno počutijo Armence. Ponosni so na svojo pisavo iz 4. stoletja in so ji zato postavili spomenik. Ponosni so na dejstvo, da so kot prva država na svetu sprejeli krščanstvo za svojo državno vero in še vedno je njihova apostolska cerkev del njihove identitete. Armenske četrti obstajajo v velikih mestih bližnjega vzhoda že stoletja in Armenci iz vsega sveta finančno pomagajo domovini že od nekdaj. Danes so odvisni od Rusije, saj imajo zaprte meje s Turčijo in Azerbejdžanom. Turška država je leta 1915 pognala v izgnanstvo ali pobila več kot milijon Armencev, ki so živeli na območju zahodnega dela, pod Araratom in okoli jezera Van. Tam je danes Turčija. Vsak turist si mora ogledati spomenik genocidu, ki stoji nad Erevanom. In ta zamera traja še danes. Z Azerbejdžanom so sperti zaradi dveh pokrajin, Nahičevana in Gorskega karabaha, ki si ju lastita obe državi.

Erevan je novo, svetovljansko mesto in tudi naš hotel je bil najboljši na vsej poti. Iz sušnih planot smo se spustili v zeleno sotesko, kjer smo občudovali visoke stene, zgrajene iz črnih bazaltnih stebrov, visokih več deset metrov. Obiskali smo edini preostali rimski tempelj Garni, ki so ga iz ruševin ponovno postavili.

Poseben kraj je Ečmiadzin, saj je to sedež armenske apostolske cerkve in njenega poglavarja katolikosa. Katedrala iz 7. stoletja ima križni tloris in je s pomembnimi relikvijami najpomembnejša v državi. Čudovito dekorativno je poslikana. V njej se ob našem obisku začenejo molitve, zberejo se menihi v črnih kutah z visokimi kapucami in študentje brez pokrival. Religiozna pravila in dogme, pa tudi vsa umetnost vezana na to, se od časov nastanka niso skoraj nič spremenila.

Naš naslednji cilj je bil Khor Virap, samostanski kompleks, ki je z Araratom v ozadju ena najbolj tipičnih podob, kar jih poznamo iz Armenije. Že med vožnjo smo skakali s sedežev, ko se nam je začela na obzorju prikazovati veličastna podoba dveh vrhov, manjši siv stožec na levi in večji zasnežen na desni, med njima pa vedno bliže na pobočju grička samostan. To je eden najlepših romarskih krajev, so že vedeli, zakaj so ga tam zgradili. To je po legendi tudi kraj, v katerem je preživel Gregor Iluminator svoj zapor. On je potem, ko je čudežno preživel trinajstletno ječo, ozdravil kralja Trdata tretjega in ga tako pridobil za novo vero. Na ta način je leta 301 Armenija kot prva država sprejela krščanstvo.

Na poti skozi deželo opazujemo tipično pokrajino. V dolinah in v nižini pod Araratom ob reki Araks je svet poraščen in obdelan. Značilne za Armenijo so marelice, pa tudi trta. V soteski pod rdečimi pečinami se nam je v soncu v vsej svoji lepoti prikazal Noravank, samostanski kompleks z dvema povsem obnovljenima cerkvicama. Tudi tu so denar za obnovo prispevali izseljenci.

Na visoki planoti se razkropimo med kamni, ki že 7.000 let bolj ali manj obdelani stojijo na svojem mestu. Domnevajo, da so služili opazovanju nebesnih pojavov. To je Zorast karer, Armenski Stonehenge. Razgledi so čudoviti. Da je Armenija tudi po reliefu podobna Turčiji, smo se prepričali, ko smo se sprehodili skozi sotesko. V njenih tufnih pobočjih so si nekoč ljudje izdolbli bivališča zase in za živali.

Še en veličasten samostanski kompleks smo obiskali. Tatev, na lepi legi nad dolino, danes spomenik, ki pa ga še občasno uporabljajo za molitve in obrede. Po lepi cesti se dvigujemo do prelaza Selim na 2.400 metrih, pod njim je manjši karavanseraj, ki je služil kot prenočišče karavanam iz vzhoda. Tako Armenija kot Gruzija sta bili del živahnih trgovskih poti med Daljnim vzhodom in Sredozemljem. Na planoti, predno se spustimo do jezera Sevan, so pašniki in skromna poletna prebivališča planšarjev. Brez elektrike in tekoče vode, v slabih kočah in s kravjimi pogačami za kurjavo, preživijo kratko poletje in se na zimo vrnejo v okolico Sevana.

Vračamo se proti severu, pred nami je še postanek ob visokogorskem jezeru Sevan, kar pomeni Črni Van. Je zelo veliko in lepo, zaradi 1.950 metrov nadmorske višine bolj hladno, a kljub temu priljubljeno letovišče poleti. Pozimi je tu zelo mrzlo, vetrovno in zasneženo, zato so menihe v samostan Sevanavank pošiljali za kazen. Samostan leži na prijazni vzpetini, ki je bila nekoč otoček. Jezero je bilo v sovjetskih časih predmet megalomanskega projekta, kar bi bilo za jezero skoraj usodno. Hoteli so mu znižati gladino za 45 metrov, vodo pa speljati po ceveh do hidroelektrarne. Življenje v

jezeru je začelo umirati, zato so se še pravočasno ustavili. Danes je nivo nižji od prvotnega za 19 metrov, vanj so napeljali nekaj novih vodotokov, da se ponovno počasi polni. Toda obala je pozidana in tam, kjer je bil naš hotel, bo nekoč spet jezero. Ob poti se ustavimo na velikem pokopališču, ki je znano po tipičnih armenskih nagrobnikih, hačkarjih. Najstarejši so iz 9. stoletja. To so kamniti bloki, v katerih je vklesan križ z okrasjem, lahko pa tudi slike iz vsakdanjega življenja.

Samostanski kompleks Sanahin je zadnji v nizu naše armenske zgodbe. Veliko grobov in zgodovine se skriva za pročelji. Strehe že po malem zarašča trava in mah. Ččaka na boljše čase, saj je pod okriljem UNESCO, kot še marsikaj v Armeniji.

Odhitimo naprej proti meji. Ttokrat je ta postopek malo krajši, a še vedno strog. Tbilisi nas je očaral. Skozi center teče reka Mtkvari, nad njo se dvigujejo griči. Na prvem, tik nad reko, je cerkva Metekhi in spomenik Vahtangu Gorgansaliju, ki je ustanovil mesto v 5. stoletju. Na drugi strani, tik za mostom, se začne kompleks žvepljenih kopeli, sezidanih v obliki turških hamamov. To je muslimanski del mesta. Sprehod nadaljujemo po ozkih ulicah navkreber mimo pročelja v arabskem stilu, mimo povsem novih in obnovljenih, pa tudi zanemarjenih stavb, do utrdbe Narikala, ki s svojo skulpturo Mati Gruzija bdi nad mestom. Pogled navzdol razkriva zanimivo posebnost, saj so v neposredni bližini različne cerkve, sinagoga, armenska, gruzijska katedrala Sioni, katoliška cerkev in mošeja. Nenavadno lične, simpatične stavbe s čipkastimi balkoni in mnogo zelenja, vse to je napravilo močan vtis name. Male uličice z lokali, skulpture, vegasti stolp, ki dvakrat dnevno uprožori malo lutkovno predstavo, spomenik sv. Juriju, vse je tako očarljivo, da bi želela obisk tega mesta krepko podaljšati.

Mi pa naslednji dan potujemo dalje. Najprej peš do cerkvice Jvari, ki leži na hribu nad sotočjem dveh rek Mtkvari in Agavri. Ta je izredno pomembna, ker je s tem krajem povezana zgodba o nuni iz Kapadokije Nino, saj je tu spreobrnila v krščanstvo najprej kraljico, potem pa še kralja Miriama. Tako se je zgodilo, da je okoli leta 327 kralj razglasil krščanstvo za državno vero takratnega vzhodnega dela današnje Gruzije. Sveta Nina je najpomembnejša svetnica, njen križ iz vinske trte pa simbol gruzijske cerkve. Danes je najpomembnejši kraj gruzijske pravoslavne cerkve Mtskheta, ležeča spodaj ob sotočju obeh rek, saj je tu sedež patriarha. Mesto je lepo urejeno. Je romarsko središče, katedrala Svetishoveli je veličastna, prostor okoli nje je obdan z obzidjem.

V toplem dnevu se odpeljemo še dlje po ravnici v Gori, v muzej posvečen Josefu Džugašviliju, Stalinu. Muzej je nespremenjen od nastanka, njegov kip sredi mesta so odstranili šele pred kakšnim letom. Nostalgija? Kdo ve. Sicer je bil sprehod po tržnici, kjer se dobi vse prav zabaven, saj so ljudje prijazni.

Nadaljujemo v Visoki Kavkaz, v njegov vzhodni del pod goro Kazbek, po vojaški magistrali, ki je trenutno edina povezava z Rusijo. Ob poti se ustavimo še za ogled trdnjave Ananuri, ki se dviguje na vzpetini nad akumulacijskim jezerom. Cesta je večji del kar dobra, le kilometri čez prelaz, kjer cesto uničujejo plazovi, je slaba in zamudna vožnja še počasnejša zaradi slabega avtobusa. Za prevoznost pozimi so na izpostavljenih mestih v pobočje prislonjeni tuneli, ki jih uporabljajo le takrat, sedaj pa se vozijo po obvozi. Pokrajina je divja, razbrazdana od hudournikov in rek.

Travnata pobočja so strma, razsežnosti so veličastne. Na nekaj ravninah so postavili žičnice in nekaj hotelov, ponekod vidimo v daljavi osamljen zaselek.

Zvečer prispemo v mestece Kazbegi ali Stepantsminda. Nastanimo se v prav prijetnem hotelu na višini 1.700 metrah. Zjutraj se z džipi odpeljemo do visoko v gorah ležeče vasice Juta na 2.100 metrih in vzamemo pot pod noge. Hodimo po travnatih planjavah med kravami, ki se svobodno pasejo, prebredemo deroč potok in se razgledujemo naokoli po našpičenih štiritisočakah. Ena skupina se odpravi na bližnje travnate vršičke in osvoji višino 2.750 metrov, druga skupina se vzpne po drugem pobočju in osvoji travnat vrh, visok 3.050 metrov in ga poimenuje po našem društvu.

Še zadnja noč v Gruziji. Naslednje jutro se vzpnemo do planote nad vasjo, kjer kraljuje samostan s cerkvico Gergeti. To je kraj najlepšega razgleda na dolino z vasjo, na travnate planjave in na pettisočak Kazbek, ki se nekoliko skriva v meglah. Cerkev Svete trojice je ena najpomembnejših v državi, saj so v tej cerkvi v času ogroženosti hranili relikvije od vsepovsod. Može so bili oproščeni vojaščine, da so to dolžnost vestno opravljali. V mestu praznujejo, ravno prav, da si na prireditvi v parku lahko ogledamo nekaj neverjetno lepih narodnih noš. Zvečer se poslovimo od šestih sopotnikov, ki nameravajo naslednji dan nadaljevati v smeri velikana Kazbeka, na katerega so bogovi priklenili neubogljivega Prometeja. Kasneje izvemo, da jim podvig zaradi neurja ni uspel. Proti Tbilisiju in letališču nas pelje pot. Vmes si ogledamo še spomenik Rusko-gruzijskemu prijateljstvu, ki leži na veličastnem kraju nad globokim kanjonom. Še so vidne slike na keramičnih ploščicah, a na vrhu se že luščijo in nihče jih ne obnavlja. Nočni Tbilisi je čaroben, a le nekaj ur sprehoda nam je še ostalo do vožnje na letališče...

[Na vrh](#)

INTEGRACIJA: Projekti, ki vzpodbujajo odpravo komunikacijskih in arhitekturnih ovir – 1. del

(natečaj evropske komisije »Access city award«)

Avtor: *Slavica Bukovec Zupanič*

Lektoriranje: *Albert Kolar*

[Pošlji komentar](#)

Kakovost življenja posameznika je v veliki meri odvisna od njegove samostojnosti. Gre zato, da ima oseba v vsakdanjem življenju čim manj omejitev in da lahko brez pomoči uresniči čim več svojih potreb. Ko govorimo o osebah z oviranostmi, je v dobršni meri prav od prilagojenosti ožjega in širšega bivalnega okolja odvisno, kako uspešno se bo, kljub svoji invalidnosti, ta oseba vključevala v okolje, v katerem živi. Določilo 26. člena Konvencije Združenih narodov o pravicah invalidov, ki jo je Državni zbor Republike Slovenije ratificiral leta 2008, določa, da je potrebno invalidom omogočiti doseganje in ohranjanje največje mogoče samostojnosti in polne telesne, duševne, socialne in poklicne sposobnosti ter polno vključenost in sodelovanje na vseh življenjskih področjih. Če še naprej izhajamo iz konvencije, ta pravi, da oviranost ni problem posameznika, temveč družbe, je potemtakem ta dolžna vsem državljanom zagotoviti enake možnosti za dostojno življenje. Tudi predlagani slovenski Zakon o izenačevanju možnosti invalidov v 9. členu prepoveduje diskriminacijo zaradi invalidnosti pri dostopnosti do uporabe objektov v javni rabi, to je javnih površin in nestanovanjskih stavb, namenjenih javni rabi. V praksi to pomeni, da se gibalno in senzorno oviranim osebam omogoči dostopnost; tudi z odstranitvijo arhitekturnih in komunikacijskih ovir, če je to potrebno.

Da bi odpravili ali vsaj omilili napake iz preteklosti in hkrati sledili zakonskim določilom, je v zadnjem času na državni in evropski ravni čedalje več projektov, ki vzpodbujajo večjo dostopnost za osebe z oviranostmi. V tej številki Rikossa bomo podrobneje predstavili natečaj evropske komisije »Access city award«, v septembrski izdaji pa projekt Zveze delovnih invalidov Slovenije (ZDIS) »Občina po meri invalidov«

Access city award

»Access City Award« je pobuda Evropske komisije, zasnovana z namenom spodbujati uresničevanje temeljnih ciljev Evropske strategije o invalidnosti za obdobje 2010–2020, katere cilj je ustvariti Evropo brez ovir za vse. Evropsko unijo v to nenazadnje sili tudi dejstvo, da je 80 milijonov Evropejcev invalidov in da je povprečna starost prebivalstva iz dneva v dan višja. Namen pobude je hkrati pokazati in nagraditi mesta z več kot 50.000 prebivalci, ki sistematično načrtujejo in izvajajo ukrepe za izboljšanje dostopnosti urbanega okolja osebam z oviranostmi na štirih ključnih področjih, in sicer:

- grajeno okolje in javni prostor v mestu
- javni prevoz in s tem povezana infrastruktura
- obveščanje in komuniciranje
- objekti v javni rabi in javne storitve.

Mesta, ki želijo sodelovati na natečaju za prihodnje leto, morajo prijave oddati do 10. septembra, nagrada pa se podeli vsako leto ob evropskem dnevu invalidov v Bruslju. To se je prvič zgodilo leta 2010, ko je zmagala španska Avila.

Septembra 2011 se je Mestna občina Ljubljana prijavila na javni natečaj Evropske komisije za nagrado »Access City Award 2012« in se je v konkurenci 114-ih evropskih mest iz 23 držav uvrstila med 8 najboljših ter prejela posebno priznanje ocenjevalne komisije za krepitev dostopnosti na področju prometa in z njim povezane infrastrukture, med drugim za dosleden in integriran koncept lažjega dostopa za osebe z oviranostmi v mestnem središču, ki vključuje tudi avtobuse, opremljene z napravami za audio in video obveščanje o izstopnih postajah, oznake za slepe na avtobusnih postajališčih in taktilni zemljevid mesta. Evropsko nagrado »Access City Award 2012« za invalidom prijazno mesto pa je prejel Avstrijski Salzburg.

Ker v slovenskem glavnem mestu živi precejšnje število naših članov in ostalih oseb z zmanjšanimi sposobnostmi, sem službam na Mestni občini Ljubljana (MOL) zastavila nekaj vprašanj okrog sodelovanja v natečaju evropske komisije, pa tudi o načrtovanih ukrepih za prihodnje obdobje.

Vprašanje: »Ljubljana je do zdaj prejela že kar nekaj priznanj za večjo dostopnost za osebe z oviranostjo. Je to dokaz, da je mesto v zadnjih letih precej napredovalo na področju odpravljanja komunikacijskih in arhitekturnih ovir in se lahko enači z ostalimi evropskimi mesti?«

Odgovor (Tilka Klančar, vodja Oddelka za zdravje in socialno varstvo MU MOL):
»Vsekakor. V Ljubljani posebno pozornost namenjamo najšibkejšim družbenim skupinam, saj smo prepričani, da je mesto, ki je prijazno otrokom, starejšim in osebam z oviranostmi, mesto, prijazno do vseh. Povečevanje dostopnosti v MOL načrtujemo in izvajamo na osnovi akcijskih načrtov, ki jih vsakokrat obravnava in potrди Mestni svet MOL. Prvi tovrstni akcijski načrt je bil sprejet leta 2008, zadnjega pa smo potrdili aprila leta 2013. Ta vsebuje nabor ukrepov, razvrščenih pod tri ključne cilje, in sicer:

1. Zagotoviti stalen pretok informacij in vsebin s področja zagotavljanja enakih možnosti in krepitev socialne vključenosti oseb z oviranostmi v življenje lokalne skupnosti;
2. Zagotoviti dostopnost grajenega okolja, informacij in prevozov kot temeljnega pogoja za uresničevanje pravice do enakih možnosti oseb z oviranostmi;
3. Spodbuditi razvoj in zagotoviti kontinuirano izvajanje programov in storitev s področij športa in rekreacije, kulture, vzgoje in izobraževanja ter zdravja, socialnega varstva in zaposlovanja za aktivno vključevanje oseb z oviranostmi v vsakdanje življenje lokalne skupnosti.

Kot posvetovalno telo župana Mestne občine Ljubljana deluje tudi Svet za odpravo arhitekturnih in komunikacijskih ovir MOL, ki opravlja naloge opozarjanja in podajanja pobud za odpravo vseh vrst ovir in nefunkcionalnih rešitev v grajenem in družbenem okolju ter informiranja javnosti o aktivnostih in problemih, s katerimi se soočajo osebe z oviranostmi.

Po izkušnjah z različnih mednarodnih srečanj, kjer predstavljamo dosežke Ljubljane pri krepitvi dostopnosti osebam z oviranostmi, lahko rečemo, da je praksa, kakršno ubiramo v Ljubljani, primerljiva praksam velikih evropskih mest. Ureditve in rešitve za dostopnost mesta, ki jih uvajamo v Ljubljani, so podobne tistim v drugih mestih, z nekaterimi pred mnogimi mesti tudi prednjačimo.«

Marija Fabčič, vodja Oddelka za predšolsko vzgojo in izobraževanje MU MOL, dodaja:

»V okviru svojih pristojnosti naš oddelek zagotavlja individualizirane učne programe, sredstva za prevoze, prilagojene učne pripomočke za otroke s posebnimi potrebami v šolah in vrtcih ter stopniščne vzpenjalnike in dvigala v osnovnih šolah. Poleg tega na javnih razpisih podpiramo različne projekte, namenjene osebam z oviranostmi. V okviru 23 vrtcev na območju MOL deluje 9 oddelkov, namenjenih izključno otrokom s posebnimi potrebami. Vsak vrtec povprečno obiskuje 14 otrok s posebnimi potrebami, ki jim financiramo letovanja s spremljevalci, kar je nadstandardna storitev. V 47 osnovnih šol je z odločbo po Zakonu o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami povprečno vključenih po 17 otrok na šolo. En zavod je posebej namenjen izvajanju prilagojenih učnih programov za otroke s posebnimi potrebami, vanj je vključenih 369 otrok. Za te otroke prilagajamo prostore, na eni od osnovnih šol smo tako uredili čutno sobo za umirjanje. Nadstandardna storitev MOL je zagotavljanje spremljevalcev in dodatnega kadra v primeru nastopa čustvenih in vedenjskih težav teh otrok.

Vprašanje: »Kljub temu, da je bilo kar nekaj načrtovanih prilagoditev v mestu prenesenih v kasnejše obdobje, se je Ljubljana prijavila tudi na Access City Award 2014. Na katerih področjih je potemtakem bil dosežen napredek od leta 2012? Kakšen rezultat je Ljubljana dosegla tokrat?«

Odgovor (Tilka Klančar):

»Po odlični uvrstitvi Ljubljane na Access City Award 2012 so bila za nagrade na Access City Award 2014 na vrsti druga mesta. Kandidirati nameravamo tudi v prihodnje, saj so rezultati našega dela pri zagotavljanju dostopnosti vse bolj obsežni. V obdobju dveh let, tj. med kandidaturama za Access City Award 2012 in Access City Award 2014, smo v Ljubljani napredovali predvsem pri prilagoditvah za osebe z okvaro vida in za osebe z okvaro sluha, ki so bile do tedaj v primerjavi s prilagoditvami za gibalno ovirane morda manj v ospredju.

Ključne med njimi so: naročilo in postavitve tipne makete Ljubljanskega gradu z napisi v brajici na grajskem dvorišču (september 2013), nadaljevanje nameščanja talnih taktilnih oznak v skladu s celovitim načrtom talnega taktilnega vodilnega sistema v Ljubljani, uvedba usposabljanj za uporabo znakovnega jezika v mestnih javnih zavodih s področja zdravstva in socialnega varstva (Zavod za oskrbo na domu, Zdravstveni dom Ljubljana, Lekarna Ljubljana) in prilagojeno podajanje vsebin v kulturnih ustanovah (npr. uvedba cikla bralnih uprizoritev z naslovom »Velike drame sveta« v Mestnem gledališču ljubljanskem, zvočni vodnik po stalni razstavi »Obrazi Ljubljane« v Mestnem muzeju Ljubljana, multimedijski vodnik s prikazom vsebin v slovenskem znakovnem jeziku po rimski Emoni ...).«

Vprašanje: »Elektronska revija Rikoss je namenjena ljudem z okvaro vida. Ali lahko za naše bralce navedete, katere prilagoditve za slepe in slabovidne so bile v zadnjem času narejene v Ljubljani in katere lahko pričakujemo v bližnji prihodnosti?«

Odgovor (Tilka Klančar): »Najbolj aktualne ureditve za osebe z okvaro vida v Ljubljani so talne taktilne oznake na prometnih površinah, ki jih postopoma nameščamo v skladu s celovitim načrtom talnega taktilnega vodilnega sistema (načrt TTVS) za osebe z okvaro vida v ožjem mestnem središču mesta Ljubljana. Načrt TTVS je bil po naročilu MOL izdelan leta 2012, predvideva pa ureditve na relacijah v mestnem središču, ki jih potencialni uporabniki najpogosteje uporabljajo v svojem vsakdanjem življenju. Vsaka od poti se navezuje na postajališča mestnega potniškega prometa, ki s sodobnimi, nizkopodnimi mestnimi avtobusi, opremljenimi z avdio in video napovedniki, predstavlja dostopen javni prevoz. Rezultat dosedanjih aktivnosti na tem področju so taktilne poti na Bregu, na Čopovi ulici, v Tivoliju (krožna pot novo parkirišče pri Tivoliju – bazen), na Roški in na Viču (na območju med Tržaško, Jamovo, Langusovo in Groharjevo cesto). Z nameščanjem talnih taktilnih oznak bomo predvidoma nadaljevali junija, in sicer s Čopove v liniji polkroga naprej proti Tromostovju.

Ena zadnjih ureditev za osebe z okvaro vida v Ljubljani je tudi tipna maketa Ljubljanskega gradu z bližnjo okolico, ki je bila izdelana po naročilu MOL. Na grajsko dvorišče je bila nameščena jeseni 2013. Na maketi je, s pripisi v brajici (v slovenščini in angleščini), označenih 10 pomembnejših točk na gradu. Več o tipni maketi lahko najdete na tej spletni povezavi: <http://www.ljubljana.si/si/zelena-prestolnica/zelenenovice/85212/detail.html>.

Omenimo naj še novo pridobitev v Mednarodnem fenološkem parku v Tivoliju, kjer že več kot 50 let poteka opazovanje razvoja dreves in grmov glede na vreme oziroma podnebje. Tam je bilo konec maja odprtje fenoloških informacijskih tabel in označb za drevesa, opremljenih tudi z Braillovo pisavo. Več o tem pa lahko najdete tukaj: <http://www.ljubljana.si/si/mol/novice/89204/detail.html>. «

Vprašanje: »Javne stavbe in infrastruktura so namenjeni vsem ljudem, kaj bodo službe v MOL naredile v prihodnje, da bodo tudi dostopne vsem ljudem?«

Odgovor (Tilka Klančar):

»MOL bo v okviru svojih pristojnosti tudi v prihodnje nadaljevala s sistematičnim načrtovanjem raznovrstni ukrepov za povečevanje dostopnosti mesta osebam z oviranostmi. Akcijski načrti, ki jih pripravimo v Mestni upravi, potrди pa jih Mestni svet MOL, omogočajo pravo mero sodelovanja, zavezanosti, spremljanja in ne nazadnje kontrole nad izvajanjem načrtovanih ukrepov. Med njimi dobršen del predstavljajo prav ukrepi za dostopnost zgradb in stavb ter infrastrukture MOL, namenjene javnosti.

Poskrbeli smo za neoviran dostop do oziroma v Mestno hišo, na Ljubljanski grad, neovirano so prehodne obsežne javne površine v mestnem središču (mestno središče je zaprto za motorni promet, brezplačni prevozi z vozili na električni pogon, zvočni signali na prehodih za pešce in na semaforiziranih križiščih, spuščeni robniki pločnikov, urejanje talnih taktilnih poti, za osebe z oviranostmi rezervirana parkirna mesta na javnih površinah ...), na več lokacijah v mestu so nameščene Evro

ključavnice in urejene sodobne javne sanitarije za osebe z oviranostmi. Dostopni so tudi prevozi z mestnimi avtobusi, dostop do javnih storitev ter šol, vrtcev, kulturnih in zdravstvenih ustanov, športnih objektov in upravnih zgradb v MOL pa zagotavljamo s parkirnimi mesti, rezerviranimi za osebe z oviranostmi, klančinami, stopniščnimi vzpenjalniki, ploščadmi in dvigali ter napravami za prilagojen prenos informacij (avdio vodila, indukcijske zanke, tipne karte, video prikazovalniki). Zagotavljamo uresničevanje pravice do tolmača za gluhe pri zdravniku in v upravnih postopkih, izvajamo usposabljanja in izobraževanja zaposlenih za uporabo znakovnega jezika (v Zavodu za oskrbo na domu, Zdravstvenem dom Ljubljana, Lekarni Ljubljana) ter za ustrezen pristop, komunikacijo in pomoč osebam z oviranostmi (za voznike mestnih avtobusov), v fondu neprofitnih najemnih stanovanj zagotavljamo stanovanja, prilagojena osebam z oviranostmi, v vrtcih in osnovnih šolah so na voljo individualizirani programi, prevozi in pripomočki za prilagojeno izvajanje učnih programov, zagotavljamo posebno volišče, opremljeno z elektronsko napravo TOP VOTER. Izdatna sredstva namenjamo za sofinanciranje programov nevladnih invalidskih organizacij, ki pomembno dopolnjujejo mrežo javnih storitev. Zagotavljanje dostopnosti javnih zgradb in infrastrukture ni projekt, ki bi ga bilo mogoče zaključiti ob predvidenem času, pač pa dolgotrajni proces in stalna naloga, ki bo tudi v prihodnje visoko na naši prioritetni lestvici.«

Sašo Rink, direktor Javnega stanovanjskega sklada MOL in predsednik Sveta za odpravo arhitekturnih in komunikacijskih ovir MOL, dodaja:

»Javni stanovanjski sklad MOL v okviru vsakega javnega razpisa za dodelitev neprofitnih stanovanj v najem razpiše določeno število stanovanj, ki se dodelijo uspešnim prosilcem, ki so kandidirali na listi za invalidne osebe, trajno vezane na uporabo invalidskega vozička ter tiste, ki so kandidirali na listi za osebe z okvaro čuta – slepe, slabovidne, gluhe in naglušne. Na zadnjem, 15. javnem razpisu, je bilo dodeljenih 9 stanovanj prosilcem, ki so (sami ali pa eden od družinskih članov) trajno vezani na uporabo invalidskega vozička, in 7 stanovanj prosilcem, ki so (sami ali kdo od družinskih članov) ovirani zaradi okvar vida ali sluha. Na 16. javnem razpisu, objavljenem 21. 5. 2014, je v stanovanjskih soseskah Polje III in Polje IV načrtovanih in razpisanih 20 stanovanj za gibalno ovirane in 8 stanovanj za slepe, slabovidne, gluhe in naglušne.

Vsem prosilcem, ki so uspešni na javnih razpisih za neprofitna stanovanja in ki so ovirani zaradi okvar vida ali sluha, prilagodimo stanovanja glede na njihove potrebe. Najemna neprofitna stanovanja Medobčinskemu društvu slepih in slabovidnih Ljubljana, ki organizirajo prehodne stanovanjske skupine za osebe z oviranostjo vida, Javni stanovanjski sklad MOL dodeljuje že vse od ustanovitve leta 2002, medtem ko je Mestna občina Ljubljana dodelila prva stanovanja Društvu že davnega leta 1972. Skupno ima Društvo v najemu 6 stanovanj, v katerih prebiva 10 oseb. Večina stanovalcev stanovanjskih skupin kandidira na javnih razpisih za dodelitev neprofitnih stanovanj v najem in lahko se pohvalimo, da se večini med dobitnike stanovanj tudi uspe uvrstiti.«

Matjaž Bregar, vodja Službe za organiziranje dela mestnega sveta MU MOL, pa pravi:

»Na vsakih volitvah in tudi referendumih zagotavljamo prilagojeno volišče v prostorih informacijske pisarne MOL na Mačkovi 1, in sicer s posebno volilno napravo TOP VOTER. To je elektronska naprava za glasovanje s pomočjo zvoka, ki omogoča

večkratno ponovno glasovanje v primeru, da želi volivka/volivec popraviti svoj glas pred dokončno oddajo glasovnice. Tako imajo vse osebe z okvaro vida, pa tudi ostareli in ostali s težavami v pisanju, možnost prilagojenega in enostavnega glasovanja. Na tem volišču lahko volijo vse osebe z oviranostmi v MOL. Hkrati si prizadevamo zagotavljati fizično dostopnost vseh volišč osebam z oviranostmi na območju MOL. Volilni odbori, ki delujejo na voliščih, pred vsakimi volitvami dobijo navodila, kako naj postopajo v primerih, ko se srečajo s slepimi ali slabovidnimi ter volivci z ostalimi vrstami oviranosti. «

Prav ob zaključevanju tega prispevka, ko sem se že spraševala, zakaj ob vsem storjenem uporabniki nismo o ničemer obveščeni, je prišlo povabilo na tiskovno konferenco ob »tednu slepih«, ki jo je pripravila Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije (ZDSSS). Na njej je bil javnosti predstavljen taktilni talni vodilni sistem (TTVS), ki slepim in slabovidnim omogoča varne poti po urbanem okolju, lažji dostop do javnih stavb ter s tem povečuje njihovo samostojnost in možnost socialnega vključevanja. Hkrati pa ima TTVS tudi simboličen pomen, saj mimoidoče opozarja, da so med njimi ljudje, ki za brezhiben vsakdan potrebujejo določene prilagoditve.

[Na vrh](#)

NOVOSTI IZ INVALIDSKEGA VARSTVA: Invalidi z vrednotnico do tehničnih pripomočkov

Avtor: *Brane But*

Lektoriranje: avtor

[Pošlji komentar](#)

Vlada Republike Slovenije je na svoji seji dne 22. maja 2014 sprejela Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o izenačevanju možnosti invalidov in ga poslala v obravnavo Državnemu zboru Republike Slovenije po skrajšanem postopku.

Zakon o izenačevanju možnosti invalidov med drugim ureja ukrepe za izenačevanje možnosti invalidov, in sicer sofinanciranje tehničnih pripomočkov za invalide s senzornimi okvarami in sofinanciranje prilagoditve vozila za gibalno ovirane invalide.

Zakon za oba ukrepa predvideva, da se tako dobavitelji tehničnih pripomočkov kot tudi izvajalci prilagoditve vozila izberejo v postopku javnega naročanja. Ta način izbire zelo zožuje možnost izbire upravičencev, zožuje pa tudi dostopnost tako dobaviteljev tehničnih pripomočkov kot izvajalcev prilagoditve vozila.

Predlagana novela predvideva spremenjen način plačila tehničnih pripomočkov, kot tudi prilagoditve vozila, in sicer z vrednotnicami. Upravičenci bi namreč prejeli vrednotnico v višini, v kateri se sofinancira tehnični pripomoček ali prilagoditev vozila, s tem, da bi lahko tehnični pripomoček kupili pri katerem koli dobavitelju tehničnih pripomočkov v Republiki Sloveniji ali izvedli prilagoditev vozila pri katerem koli izvajalcu le-te. Poleg navedene spremembe sofinanciranja tehničnih pripomočkov in prilagoditve vozila želi Vlada RS tudi težko in najtežje gibalno oviranim invalidom omogočiti pridobitev izšolanega psa pomočnika. Za vse predlagane spremembe so že zdaj zagotovljena sredstva v proračunu, ukrep možnosti pridobitve psa pomočnika pa se bo začel izvajati s koncem leta 2015, tako da finančnih posledic v letih 2014 in 2015 ne bo.

Predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o izenačevanju možnosti invalidov poenostavlja zdaj veljavno ureditev in jo približuje uporabnikom, tj. težko in najtežje senzorno in gibalno oviranim invalidom. Z novelo se uresničuje že sprejeta usmeritev, tj. izvedba ukrepov za izenačevanje možnosti invalidov, s tem da se jim zagotovi večja možnost izbire in dostopnost tako tehničnih pripomočkov kot prilagoditve vozila ter dolgoročno tudi najnižja možna cena.

Vlada RS poudarja, da je sprememba nujna predvsem zaradi možnosti operativnega izvajanja že sprejetega zakona. Novela zakona predstavlja tudi uresničevanje smernic in ciljev iz Evropske strategije o invalidnosti za obdobje 2010 – 2020, saj predlagane rešitve temeljijo na človekovih pravicah, preprečevanju diskriminacije ter zagotavljanju enakih možnosti, odstranitvi ovir, s poudarkom na zagotavljanju dostopnosti do okolja in informacij.

Predlogu zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o izenačevanju možnosti invalidov sta priložena osnutek Pravilnika o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila (izdan bi moral biti že do 12. decembra 2011 in torej že krepko zamuja) ter osnutek Pravilnika o psih pomočnikih. Ko bosta sprejeta in objavljena v Uradnem

listu, vas bomo podrobneje seznanili, kako bo urejeno pridobivanje tehničnih pripomočkov za slepe in slabovidne.

Vir: www.mddsz.gov.si

[Na vrh](#)

DOBRO JE VEDETI: Grafiti malo drugače

(Na Metelkovi se grafiti lahko preberejo tudi v brajici)

Avtor: *Slavica Bukovec Zupanič*

Lektoriranje: *Albert Kolar*

[Pošlji komentar](#)

Lepo je, če te na sprehodu prijetno presenetijo lepe misli, risbe ali slike. V določenih predelih velikih mest jih lahko najdemo predvsem na zidovih, narisane s kredo, z ogljem ali sprejem. Njihova vsebina je pogosto politična, v večini primerov pa sporočajo uporniški odnos do obstoječe družbe. Verjetno ste že ugotovili, da govorimo o grafitih. Ti so zvrst subkulture, pri kateri gre za noto spontanega osebnega izražanja v nekem trenutku navdiha. Avtorji grafitov, ki so po navadi neznani, neposredno, brez cenzure, komunicirajo z mimoidočimi. Njihov namen je, da bodo sporočila vidna čim večjemu krogu ljudi.

Ker gre za povsem vidno obliko izražanja, je bila ta do pred kratkim nedosegljiva vsem ljudem z močno okvaro vida. Glede na množično približevanje klasičnih umetniških zvrsti osebam z drugačnimi zaznavami je bilo samo vprašanje časa, kdaj se bo kaj podobnega zgodilo tudi na področju radikalnega umetniškega izražanja. Zato ne čudi, da so se prav na zidovih enega od večjih slovenskih centrov grafitarske subkulture, Metelkova mesto v Ljubljani, pojavili grafiti za slepe.

Gre za transformacijo že obstoječih grafitov, ki se nahajajo na zidovih Metelkove, v brajico. Ideja in izvedba sta del diplomske naloge študentke kiparstva Neže Knez. Ta je 24-im izbranim grafitom brez vsebinskih popravkov in olepšav dala povsem novo obliko. Sama trdi, da zanj niso pomembne ne barve ne oblike, temveč njihova sporočilna vrednost. Ko se vidne podobe grafitov spojijo z njihovo tipno dostopnostjo, se povsem spremeni tudi kontekst. Tako so na zidu poleg originalnih grafitov pravokotni odlitki iz mavca v velikosti 15x12 in debeline 3 cm. Na njih so nalepljene brajeve črke, narejene prav tako iz mavca ter prevlečene z zaščito proti vremenskim vplivom. Prenos brajevih črk je v razmerju 1:1, torej gre za univerzalno velikost brajice.

Avtorica pravi, da je bil njen glavni cilj ljudem z okvaro vida omogočiti, da bi sami brez posrednika lahko prebrali, kaj piše na zidu, mimo katerega jih pelje pot in dodaja: »Grafite so slepi, ki so se udeležili dogodka, lahko razbrali. Edino pri kakšni črki je bila pika malo zamaknjena, a se je razbralo... Tudi to je del umetniškega procesa. Vse je bilo namreč delano ročno in pride do malih napak.« Grafiti, ki so zbrani tudi v posebni brošuri, so na zunanem zidu Metelkove ob Masarykovi cesti od postajališča LPP Friškovec v smeri Kliničnega centra. Za pokušino še vsebina nekaj grafitov: »Na kaj mislijo voditelji, Lj. Pride 2012 02. 06, Utopije, Hočemo nazaj dinozavre, Politične sanje so naša mora, Ko bom velik bom ženska, Seks, droge grafiti 4 life«.

Slika: Viki Vertačnik bere brajeve grafite na zidu na Metelkovi

O sporočilni vrednosti grafitov pa Neža pravi: »Pri tem me navdušuje, da ima vsaka izjava svojo moč, pa tudi, če je to le podpis, tako imenovan tag. Že ta podpis je močno, trdno sporočilo, da je bila ta oseba prisotna na določenem kraju ob določenem času. To je proces, ki ne traja samo danes. Med grafitarji je posebna vez, vsak posameznik je aktivni soustvarjalec, sodelujoč v tem procesu interaktivnega sodelovanja.«

Na vprašanje, od kod zamisel za brajeve grafite, Neža odgovarja, da je pri svoji diplomski nalogi na temo svetlobe in teme razmišljala tudi o vlogi videčih in slepih v družbi. Pri tem se ji je zastavilo veliko vprašanj, kaj je slepim pravzaprav sploh dostopno. In tako je padla odločitev, da bi tudi ljudje, ki ne vidijo, imeli možnost spoznati, kaj se nahaja na zidovih njihovega mesta ali okoliša.

[Na vrh](#)

PAMETNI TELEFONI: Novosti na področju bralnikov zaslona v pametnih telefonih

Avtor: *Jožef Gregorc*

Lektoriranje: *Albert Kolar*

[Pošlji komentar](#)

V času od izida zadnje številke Rikossa do danes sta se zgodili vsaj dve stvari, ki ju je dobro izpostaviti. Med tema dvema ima vsaj ena učinek dolgoročnega vpliva na digitalni svet slepih in slabovidnih. V začetku aprila je Microsoft na konferenci Built najavil izid operacijskega sistema za telefone Windows Phone 8.1 (WP 8.1), konec aprila pa je izšel OpenOffice, o katerem prvič lahko govorimo, da je dostopen tudi za bralnike in povečevalnike zaslona.

Končno bralnik zaslona v Microsoftovih mobilnih sistemih

Zgodovina Microsoftove prisotnosti na področju mobilnih naprav ima dolgo brado. Začelo se je z Windows CE (del te arhitekture lahko srečamo danes tudi v predvajalnikih DAISY), nadaljevalo se je z Windows Mobile, v začetku drugega desetletja v tem tisočletju pa je "premikajoči" Windows prešel v tretjo fazo. Windows CE (PocketPC), Windows Mobile in Windows Phone 7 (vse različice) so temeljile na istoimenski platformi (Windows CE). Arhitektura je bila narejena za manj zmogljive naprave, kjer je pomembna tudi učinkovitost delovanja in energijska varčnost. Take naprave so bili dlančniki, beležnice, tudi mobilni telefoni in druge naprave. Zaradi drugačne arhitekture je bilo treba razviti vse programje, ki domuje na NT arhitekturi, na novo. To pomeni, da si ob prenosu iz ene platforme na drugo ni bilo mogoče pomagati tako, da bi preprosto del kode uvozili z ene platforme na drugo. Prva taka možnost se je nakazala, ko je Microsoft začel uresničevati svoje načrte o poenotenju arhitektur in kasneje o enotnih Windowsih. To je ustvarilo pogoje za to, da so bralnik zaslona, ki je bil razvit za sistem Windows 8 in kasneje nadgrajen v sistemu Windows 8.1, prenesli tudi v sistem Windows Phone 8.1.

Za slepe je to pomembno predvsem zaradi večje izbire kakovostnih naprav, saj se množtvu znamk, ki so dostopne slepim, sedaj pridružuje tudi Nokia s kopico telefonov, na katerih trenutno domuje Windows Phone 8. Ti se bodo po 24. juniju, ko izide nov sistem, lahko nadgradili na Windows Phone 8.1, če bodo njihovi uporabniki to želeli. Microsoft bo to seveda močno spodbujal. Tokrat si upam zapisati, da upravičeno, vsaj po prvih testih in pregledih sodeč.

Nekaj dodatnih bonbončkov bodo v novem sistemu našli tudi slabovidni, predvsem v obliki večje preglednosti na zaslonih z različnimi ločljivostmi, vsi pa bodo na boljšem zaradi izboljšane APIja Accessibility.

Delo v polnokrvni odprtokodni pisarni

Treba je "tako malo", pa tako dolgo je trajalo. Z odprtokodnimi in prostodostopnimi pisarniškimi zbirkami se srečujem skoraj desetletje. Prva solidna pisarniška zbirka, ki sem jo uporabljal, je bila IBM Lotus Symphony. Ta zbirka je bila uporabna, ker je med odprtokodnimi prva izvedla eno od rešitev, ki pomožnim tehnologijam olajšujejo komunikacijo s sistemom in programi, ki tečejo v njem. Žal se je razvoj Lotus Symphony končal v prid bolj donosnih projektov, kodo pa je IBM podaril neprofitni

organizaciji Apache, ta pa jo je vključila v pisarniško zbirko OpenOffice, ki jo je prevzela od Oracla, ko je Oracle čistil Sun Micro Systems.

S tem smo slepi in slabovidni pridobili predvsem to možnost, da lahko brez dodatnih stroškov uporabljamo zmogljivo pisarniško zbirko (Lotus Symphony je vključevala samo dokumente, preglednice in predstavitve), na isti način, kot uporabljamo Microsoftovo pisarno; pa še menijskemu traku se ognemo.

Res je, nekateri bi lahko oporekali, da imata tako LibreOffice kot v preteklosti OpenOffice vgrajene mehanizme, ki naj bi pomagali uporabnikom pomožnih tehnologij. To je v teoriji res, a se je v praksi izkazalo, da se javanske tehnologije, ki jih LibreOffice še vedno uporablja, ne obnesejo najbolje, medtem, ko se IAccessible2, ki ga uporablja OpenOffice, prej Lotus Symphony, obnese znatno bolje. Nazadnje, ta API se uporablja tudi v izdelkih organizacije Mozilla in še nekaterih drugih.

Poleg zgornjih dveh zapisov bi lahko razpredali tudi o okrepitvi trga na področju pomožnih tehnologij, saj se je zgodilo tisto, kar se je napovedovalo že nekaj let, ko sta GW Micro in Ai Squared svoja paradna konja Window-Eyes in ZoomText naredila medsebojno združljiva. S prvim majem sta se združila tudi kapitalsko, kar je na trgu programske opreme za slepe in slabovidne vzpostavilo tripol. Vse tri hiše, ki obvladujejo ta segment računalniškega trga, imajo sedaj pod svojo streho vse proizvode, ki bi tako ali drugače lahko zadovoljili slepe in slabovidne. To potrjuje napovedi, da se bodo ti izdelki zmerom bolj zlivali drug v drugega, saj samo tako lahko ohranjajo prednosti enega in drugega produkta in jih tako ponudijo tudi segmentu trga, kjer so porabniki z drugimi motnjami branja (disleksija in drugo). Vendar je glede na to, kaj se je poleg tega dogajalo, ta dogodek med tremi izbranimi po moji presoji še najmanj pomemben.

Če bi moral odgovoriti na trditev, ki je bila postavljena v začetku besedila, da bo vsaj eden izmed teh treh dogodkov dolgoročno vplival na življenje slepih in slabovidnih, si, po pravici rečeno, tega ne upam izbrati. Res pa je, prodaja osebnih računalnikov upada, na drugi strani se prodaja mobilnih naprav povečuje, tako da bo zelo zanimivo spremljati tržne deleže posameznih mobilnih platform med slepimi in slabovidnimi. Predvidoma bomo te podatke dobili v začetku prihodnjega leta, ko in če bo WebAIM objavila novo anketo o dostopnosti.

[Na vrh](#)

NAMIGI IN NASVETI: Stolpci v wordu kot v časopisu, Nekaj uporabnih bližnjic za Windows 8

Avtor: *Brane But*

Lektoriranje: avtor

[Pošlji komentar](#)

83. Stolpci v wordu kot v časopisu

Včasih si kdo želi, da bi besedilo v wordu razdelil v stolpce, kot je to na primer v časopisih in revijah. To je seveda možno, postopek oblikovanje besedila v stolpce je pri wordu zelo enostaven.

Za oblikovanje besedila v stolpcih v wordovem dokumentu postopamo po naslednjih korakih:

- Besedilo v wordovi datoteki, ki ga želimo oblikovati v stolpce, najprej označimo. Če npr. želimo oblikovati v stolpce celotno besedilo, enostavno pritisnemo kombinacijo tipk Ctrl+a.
- Nato izberemo spustni meni Postavitev strani, kjer pri razdelku Priprava strani izberemo ukaz Stolpci.
- Končno izberemo (kliknemo) le še število stolpcev, v katere želimo oblikovati izbrano (označeno) besedilo.

Word samodejno vstavi pred in za stolpce zvezni prelom odseka. Če želimo, da besedilo preide v drug stolpec točno na določenem mestu, moramo na to mesto vstaviti prelom stolpca (kliknemo na izbrano mesto in pritisnemo tipko Enter). Besedilo za izbranim mestom se na ta način prestavi oziroma nadaljuje v naslednjem stolpcu.

Možnost deljenja besed na koncu vrstic privzeto v wordu (in tudi ne v primeru oblikovanja besedila v stolpce) ni vklopljena. Običajno tudi sicer ne želimo deljenja besed, saj nam na primer obojestransko poravnava ponuja zelo dobro razmerje oblike in uporabnosti besedila. Funkcija deljenja besed pa je zelo uporabna in priporočljiva pri oblikovanju stolpcev, saj se na primer pri zelo ozkih stolpcih in obojestranski poravnavi besedila pojavi problem zasedenosti vrstic z znaki.

Funkcijo deljenja besed vklopimo na naslednji način:

- Kliknemo kjerkoli znotraj besedila, ki smo ga oblikovali v stolpce.
- Izberemo spustni meni Postavitev strani, kjer pri razdelku Priprava strani izberemo ukaz Deljenje.
- Med možnostmi, ki se pokažejo, izberemo (kliknemo) možnost Samodejno.

Deljenje besed poskrbi za bolj enakomerne presledke med besedami in prihrani prostor v dokumentu. Deljenje besed poskrbi za bolj enakomerne presledke med besedami in prihrani prostor v dokumentu. V slovenskem wordu je deljenje besed opravljeno v skladu s slovensko slovnico.

Vir:

- [Računalniške novice](#)
- Pomoč za Microsoft Office (Word 2013)

84. Nekaj uporabnih bližnjic za Windows 8 in 8.1

Za hitro delo na računalniku je na splošno veliko bolj uporabna tipkovnica z uporabo bližnjičnih tipk oziroma kombinacije tipk, s čimer si uporabniki lajšajo delo in ga pohitrijo, saj se v večini primerov lahko izognejo uporabi miške. Za slepe in slabovidne pa je uporaba bližnjičnih tipk, kot sami dobro vemo, nepogrešljiva. Oglejmo si nekaj uporabnih bližnjic, ki nam bodo zagotovo olajšale delo z operacijskim sistemom Windows 8 in Windows 8.1. Vse te bližnjice verjetno vsem uporabnikom še niso poznane.

Tipka Windows

S tipko Windows (začetno tipko, ki se nahaja v prvi spodnji vrsti tipkovnice med tipkama Ctrl in Alt) prikličemo osnovni grafični meni operacijskih sistemov Windows 8 in Windows 8.1. Če to tipko kombiniramo z izbranimi črkami, pridobimo še več možnosti.

Tipka Windows + D

nas »pripelje« do namizja, in sicer na način, da minimira vsa odprta okna. S ponovnim pritiskom na to kombinacijo tipk se vsa minimirana okna povrnejo v »prvotno« stanje.

Tipka Windows + I

odpre ključni meni z dostopom do nastavitvev. S tem lahko na sila enostaven način dostopamo do glasnosti, do gumba za ponovni zagon ali zaustavitev računalnika in do ostalih funkcij.

Tipka Windows + E

je bližnjica za hiter priklic okna za dostop do datotek (Ta računalnik oziroma Windows File Explorer).

Tipka Windows + X

je bližnjica do menija sistemskih nastavitvev. Omogoča hiter dostop do nadzorne plošče in mnogih drugih uporabnih možnosti (Programi in funkcije, Sistem, Upravitelj naprav, Ukazni poziv, Ukazni poziv kot skrbnik, Nadzorna plošča, Raziskovalec, Namizje idr.).

Tipka Windows + Q

odpre iskalnik za programsko opremo in aplikacije.

Tipka Windows + W

Odpre iskalnik med nastavitvami.

Tipka Windows + F

je kombinacija tipk, ki omogoča hiter priklic iskalnika datotek.

Vir: [Računalniške novice](#)

[Na vrh](#)

OGLASNA DESKA: Film za vse - usposabljanja za filmsko dejavnost

Avtor: *Aleksander Grum*

Lektoriranje: *Albert Kolar*

[Pošljí komentar](#)

Po dveh uspešno izpeljanih projektih, ki sta v prejšnjih letih invalide spodbujala k kulturni dejavnosti na področju gledališča in literature, letos poteka že tretji. Projekt Film za vse je, kot že ime pove, namenjen filmski dejavnosti.

Projekt Film za vse v dobrem letu trajanja invalidom ponuja sedem različnih delavnic, skozi katere udeleženci spoznavajo celoten proces nastanka video oziroma filmskega izdelka. Projekt na eni strani ponuja bolj ustvarjalne vsebine, kot so scenaristika, igra ali režija, pa tudi bolj tehnično usmerjena usposabljanja, kot so delo s kamero, snemanje zvoka, montaža. Delavnice bodo skupaj z vsemi podpornimi aktivnostmi, kot so prevozi invalidov, tolmačenje v znakovni jezik za gluhe udeležence, promocija, ipd, potekala do konca letošnjega avgusta.

Mentorji na delavnicah so uveljavljeni filmski ustvarjalci in delavci z dolgoletnimi in bogatimi izkušnjami vsak na svojem področju, nekateri med njimi tudi predavatelji na različnih umetniških šolah. Kakovostni mentorji so poleg obsega delavnic glavno zagotovilo, da bodo tečajniki deležni dobrih in poglobljenih razlag in da se bodo res naučili tistega, kar jih zanima. Delavnice so zastavljene tako, da poleg teoretskih osnov omogočajo predvsem sprotno praktično preizkušanje pridobljenih znanj. Zaključek prvih petih delavnic je bil organiziran kot sodelovanje vseh skupin tečajnikov na čisto pravem snemanju. Udeleženci so v prvi polovici maja s pomočjo mentorjev na različnih lokacijah snemali gradiva za filmske prizore, ki so si jih zamislili in jih pripravili sami in tako neposredno in "iz prve roke" preizkusili svoja nova znanja.

Do zaključka projekta sta v načrtu še dve delavnici, med njima tudi filmska montaža. Na tem usposabljanju bo iz posnetega gradiva nastalo nekaj kratkih filmskih izdelkov, ki bodo poleti na namenskih kulturnih dogodkih predstavljeni širši javnosti. Ob tem bomo opozorili tudi na splošen pomen kulturne dostopnosti za invalide, s posebnim ozirom na dostopnost filmskih vsebin, ki jih je z različnimi prilagoditvami oziroma dopolnitvami mogoče približati tudi gluhim in slepim gledalcem.

Projekt Film za vse je že v dosedanjem poteku pokazal, da potreba po dostopnosti filmske umetnosti za invalide ni omejena le na uporabnika oziroma gledalca, ampak je nujna tudi s stališča ustvarjalca. Zanimanje, ki so ga bila usposabljanja deležna s strani posameznikov s senzoričnimi okvarami – tudi slepih in slabovidnih – so marsikoga nekoliko presenetila. Sodelovanje na področjih kot je scenaristika, filmska igra ali snemanje zvoka, ki niso tako izrazito odvisna od vida, je mogoče nekoliko manj presenetljivo, vendar pa sta se tudi delavnice filmske režije udeležila kar dva tečajnika iz vrst slepih in slabovidnih. Kako se torej nekdo, ki slabo vidi ali pa sploh ne, poda na ustvarjalno pot na tako izrazito vizualnem področju, kot je filmska režija?

"Nujno je tesno sodelovanje," pravi Sonja Jež, slabovidna udeleženka usposabljanj, ki je v sklopu projekta režirala svoj prvi kratki film, "še posebej s snemalcem. On mi mora nadomestiti oči, natančno mora opisati tisto, kar vidi skozi kamero, da mu

potem lahko razložim, kako naj prilagodi posnetek, da bo tak, kot ga želim jaz.” S svojim prvencem sicer ni čisto zadovoljna, zdi se ji, da je kamera zabeležila preveč različnih podrobnosti. Svoj filmski izraz bi rada bolj približala načinu, kakor sama vidi. Odločna je tudi po zaključku projekta nadaljevati s filmskim ustvarjanjem in se naslednjič še več in podrobneje pogovarjati s člani svoje ekipe. “Jim tudi bolj težiti, če bo treba,” dodaja.

Film za vse je v zadnjih petih letih že tretji projekt s skupno oznako “... za vse.” Prejšnja dva, Oder za vse in Knjiga za vse, sta bila izpeljana zelo uspešno. Skupna inovativna značilnost vseh treh projektov je celovita obravnava posameznega ustvarjalnega področja, predvsem pa sodelovanje različnih skupin invalidov – v vse aktivnosti so skupaj vključeni posamezniki ne glede na obliko ali stopnjo invalidnosti. Medsebojne interakcije in tudi sodelovanje z neinvalidnimi udeleženci delavnic pomembno prispevajo ne le k doseganju na rezultatov na kulturnem področju, ampak spodbujajo tudi uspešno vključevanje invalidov v družbo. Tako pestro zastavljeno sodelovanje že med delavnicami spodbuja oblikovanje osnov za skupne podvige tudi po izteku projekta. Trajnejše vezi se spletajo med tečajniki, med vključenimi organizacijami, pa tudi z nekaterimi od mentorjev na usposabljanjih.

Projekt Film za vse – delno ga financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada, iz Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013, razvojne prioritete »Enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti«, prednostne usmeritve: »Dvig zaposljivosti ranljivih družbenih skupin na področju kulture in podpora njihovi socialni vključenosti« – bo potekal do septembra, v zaključnem obdobju pa bo organiziranih nekaj promocijskih dogodkov, na katerih bodo novi filmski ustvarjalci predstavili svoje izdelke.

[Na vrh](#)

NOVIČKE: TapinRadio, poleg poslušanja postaj nudi tudi snemanje; novi iskalnik zvočnih in video vsebin Songr; Izšel nov vrhunski diktafon Olympus DM 7; Aplikacija virtualna urbana na voljo za testiranje; Zasebnost na Facebooku je ogrožena

Avtor: *Jure Srebrovič*

Lektoriranje: *Albert Kolar*

[Pošljí komentar](#)

TapinRadio poleg poslušanja vseh radijskih postaj nudi tudi snemanje:

Izdelek podjetja Raimersoft TapinRadio omogoča izbor in poslušanje vseh radijskih postaj sveta, ki omogočajo poslušanje preko spleta. Za iskanje lahko izbiramo med: regijami in državami, vrstami glasbe, nastavimo obliko mreže ali zgolj brskamo po zgodovini. Zelene postaje lahko s tipko F5 tudi dodajamo med priljubljene in iz njih v živo snemamo radijski program določene postaje. Največje prednosti programa so, da so izdelovalci programa mislili tudi na slepe in slabovidne in imamo tako med samo namestitvijo možnost izbrati, da uporabljamo bralnik zaslona, kar v nadaljevanju po namestitvi naredi program za nas dostopnejši. Druga prednost je ta, da so vse postaje sveta zbrane in hitro dostopne na enem mestu. Programček pa nas tudi sproti obveščča o skladbi, ki jo nek radio predvaja, v kolikor imajo na strežniku določene postaje to možnost. Prav zaradi te možnosti sta na voljo dva načina snemanja. Prvi način je ta, da snema po skladbah, pri čemer za vsako skladbico naredi svoj mp3 in ga poimenuje glede na naslov pesmi. Drugi način pa je snemanje v enem kosu, pri čemer poimenuje posnetek po datumu. Snemanje po skladbah se ne priporoča, saj programček začne in neha neskladno z dejanskim začetkom in koncem določene skladbe, če snemamo poročila, pa izpušča določene dele. Zato snemajte raje v enem kosu. Snemalna nastavitve v nastavitvah programa za bitno stopnjo snemanja se priporoča mp3 192 kb/s, pri čemer številko 128 spremenite v 192, ostale nastavitve pa si nastavite po lastni želji in izbiri in ne vplivajo na kakovost storitve. Program je na voljo v dveh različicah, brezplačni in plačljivi, znotraj teh dveh pa namestitveni in prenosni različici. Brezplačna izdaja programa je povsem dovolj, saj registrirana različica ne omogoča privlačnih storitev, ki jih v brezplačni različici ne bi bilo. TapinRadio lahko prenesete in poizkusite na povezavi: http://www.tapinradio.com/downloads/tapinradio_setup.exe

Izšel je iskalnik zvočnih in video vsebin Songr:

Songr je program, ki omogoča zelo hitro iskanje in prenašanje vsebin z Youtuba in še nekaterih drugih ponudnikov. Programček je sila preprost. V iskalno polje vpišemo to, kar iščemo, ob pritisku enter pa v seznamu list view izbiramo med rezultati.

Programček, če je zadetek z Youtube, z desnim klikom in pritiskom Applications na rezultatu omogoča prenos v obliki glasbe ali videa, predvajanje in kopiranje mesta povezave. Če pa imamo rezultat od drugih ponudnikov, pa poleg zgoraj naštetega omogoča tudi predogled, da lahko v polminutnem trajanju že pred poslušanjem cele skladbice ali njenim prenosom vidimo, za kakšno vsebino gre. Programček zvočne vsebine odpira kar v predvajalniku, ki je nameščen v našem računalniku, kopiranje takšne povezave pa omogoča neposredno deljenje z ostalimi uporabniki. Program lahko preizkusite na povezavi:

<http://www.xamasoft.com/downloads/Songr-2.zip>

Izšel nov vrhunski diktafon Olympus DM 7

Na tržišče je prišel novi, doslej najzmogljivejši Olympus DM7. Vrhunski DM7 z možnostjo povezave s pametnimi telefoni prek Wi-Fi prinaša nove možnosti snemanja v stereo tehniki ter eleganten in intuitivno oblikovan uporabniški vmesnik. Opremljen je tudi s številnimi pomožnimi funkcijami, kot sta npr. upravljanje z govorom in bralnik besedil. Olympus DM7 tehta 105 g, ima 4 GB notranjega spomina in možnost nadgradnje s spominsko kartico do 64 GB. Prav tako ima vse že do sedaj poznane Olympusove funkcije, kot so: stereo snemalne mikrofone, možnost nastavitve formata in kakovost snemanja, odstranjevanje šuma, visoko frekvenčni filter itd. Seveda ima tudi govorni vodič po menijih diktafona. Revolucionarne novosti pa so: upravljanje z govorom, bralnik besedil (txt, doc, docx in html), podpora za daisy knjige 2.0 in 2.02 in povezava s pametnimi telefoni preko Wi-fi. Kolikor mi je poznano, dokumente bere Angleška sinteza, podobna kot pri pametnih telefonih. Z Olympusovo aplikacijo lahko diktafon povežemo s pametnim telefonom in nato z diktafonom preko pametnega telefona upravljamo od daleč. Diktafon DM7 je po obliki precej podoben modelu DM 901, le da ta nima daisy podpore in ostalih treh zgoraj naštetih funkcij. Ta doslej najboljši Olympusov diktafon lahko kupite pri pooblaščenem prodajalcu v Ljubljani, njegova redna cena pa je 335 eurov.

vir: <http://www.olympus.si>

Aplikacija virtualna Urbana na voljo za testiranje:

Ljubljanska mestna kartica Urbana je z dnem 20.5.2014 ob 5 letnici delovanja nadgrajena z mobilno aplikacijo virtualna Urbana, ki uporabniku omogoča: plačilo potovanja z mestnimi avtobusi (LPP), plačilo storitev parkirišč (LPT), vzpenjače (Ljubljanski grad) in uporabo storitve BicikeLJ. Aplikacija je za zdaj na voljo samo za prvih 1000 testnih uporabnikov, namestite pa si jo lahko vsi tisti, ki imate mobilnik z operacijskim sistemom Android 4.1, ki podpira tehnologijo NFC (Near Field Communication). Našli jo boste v spletni trgovini Google play pod imenom Urbana beta. Razen zgoraj naštetega pri storitvah mestnega potniškega prometa poleg hitrega brezkontaktnega plačila vozovnice aplikacija omogoča tudi brezplačno prestopanje v obdobju 90 minut, možnost plačila potovanja za več potnikov hkrati, polnjenje računa kartice, izpis stanja, pregled zgodovine uporabe, urnik prihodov avtobusov in druge potovalne informacije. Pri plačilu parkirnine uporabnikom nudi informacijo o strošku in času parkirnega mesta. Razen prvim tisočim bo aplikacija ostalim uporabnikom na voljo testna verzija virtualne vrednostne kartice Urbana, ki omogoča informativne vsebine, ne pa tudi nakupa vozovnic in ostalih plačljivih storitev. Na njeno dokončno uporabo bo tako treba počakati do jeseni. Takrat bo aplikacija na voljo vsem mobilnim uporabnikom, polnili pa jo boste z mobilniki lahko samo uporabniki Monete. Moneto lahko uporabljate le uporabniki Telekom, Simobila in Debitela, ter uporabniki Nove KBM in PBS, ki ste hkrati naročniki pri enem od naštetih operaterjev. Kot inovativna rešitev je aplikacija Urbana beta januarja letos v Londonu dobila prestižno priznanje MasterCard plačilni sistemi v prometu (MasterCard Transport Ticketing Awards) v kategoriji Najuspešnejši plačilni sistemi na mobilnih telefonih. Prejeto priznanje tako sistem urbana uvršča med najbolj napredne rešitve na področju transportnih vozovnic in mobilnega plačevanja.

Vir: <http://www.jhl.si/aktualno/aplikacija-virtualne-urbane-na-voljo-za-testiranje#>

Zasebnost na družbenem omrežju FaceBook je ogrožena:

Iskalnik Graph Search omogoča, da lahko Na FaceBooku brskate tudi po profilih ljudi, ki jih nimate med prijatelji, ali pa imajo profil delno ali v celoti zaklenjen. Facebook je v začetku lanskega leta predstavilo novo storitev Graph Search in tako okrepil svoje iskalniške zmogljivosti. S tem je izzval nekatera največja spletna podjetja, na čelu z ameriškim Googlom kot vodilnim svetovnim spletnim iskalnikom. Graph search uporabnikom omogoča iskanje po obsežni zakladnici informacij v Facebookovem omrežju, ki niso dostopne spletnim iskalnim orodjem, kot je Google. A pozor, iskanje skupnih interesov, prijateljev in priljubljenih krajev lahko hitro postane sporno, saj se bodo pred vami znašle fotografije in aktivnosti iz preteklosti, na katere morda želite pozabiti. Občutek varnosti in zasebnosti je dokončno izgubljen, ko lahko podrobneje brskate po fotografijah ljudi, ki sploh niso vaši prijatelji oziroma imajo zaklenjen profil. Iskalnik deluje tako, da najprej v našem profilu FaceBooka spremenimo jezik iz slovenščine v ameriško angleščino, nato pa v iskalnik vpišemo zeleno besedo. Pred nami se poleg profilov pokažejo tudi vse objave, fotografije itd. Podrobnosti o sami namestitvi Graph search iskalnika najdete v svojem FaceBook profilu v razdelku pomoč.

Vir: <http://novice.najdi.si/>

[Na vrh](#)

© 2002-2014, [Uredništvo Rikoss](#), [Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije](#)